

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
อักษรย่อและสัญลักษณ์	ต
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาที่นำไปสู่งานวิจัย	1
1.2 สรุปสาระสำคัญจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
1.5 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	5
บทที่ 2 ทฤษฎีพื้นฐาน	
2.1 กายวิภาคของต่อมไทรอยด์ (anatomy of thyroid gland)	7
2.1.1 ลักษณะรูปร่างทั่วไป	7
2.1.2 ตำแหน่งของต่อมไทรอยด์	8
2.1.3 โครงสร้างของต่อมไทรอยด์	9
2.2 การทำงานของต่อมไทรอยด์	11
2.2.1 การสังเคราะห์ไทรอยด์ฮอร์โมน	11
2.2.2 การหลั่งไทรอยด์ฮอร์โมนจากต่อมไทรอยด์	12
2.2.3 การควบคุมการหลั่งไทรอยด์ฮอร์โมน	14

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 โรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ (thyroid carcinoma)	15
2.3.1 พยาธิวิทยาของโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์	15
2.3.2 แนวทางการรักษาโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์	17
2.4 การรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ด้วยสารรังสีไอโอดีน-131	19
2.4.1 คุณลักษณะของสารรังสีไอโอดีน-131	19
2.4.2 การกำหนดปริมาณสารรังสีไอโอดีน-131 ในการรักษาโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์	20
2.5 การคำนวณปริมาณรังสีภายในร่างกาย (internal radiation dosimetry)	22
2.5.1 การคำนวณปริมาณรังสีภายในด้วยวิธี MIRD	23
2.6 โปรแกรมรังสีคณิต OLINDA /EXM	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 เครื่องมือและอุปกรณ์	36
3.2 วิธีการศึกษา	47
3.2.1 การรวบรวมข้อมูลผู้ป่วย	47
3.2.2 หลักการคำนวณหาค่าปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด	47
3.2.3 การคำนวณหาค่า cumulated activity ในปอด ($\tilde{A}_{(L)}$) และในต่อมไทรอยด์ ($\tilde{A}_{(Thy)}$)	47
3.2.4 วิธีคำนวณหาค่า S-value	57
3.2.5 วิธีคำนวณหาค่าปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด ($\bar{D}_{(L)}$)	60
3.2.6 การคำนวณปริมาณรังสีดูดกลืนด้วยโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA	61
3.2.7 เปรียบเทียบค่าปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอดจากการคำนวณจากภาพสแกนสองมิติและโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA	64
3.2.8 หาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการคำนวณจากภาพสแกนสองมิติและโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA	64
3.2.9 ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า	
ภาคผนวก ข	ข้อมูลผู้ป่วยโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ชนิด well-differentiated cell ที่ เข้าเกณฑ์สำหรับการศึกษานี้	91
ภาคผนวก ค	การหาค่า C ที่ตำแหน่งปอด	94
ภาคผนวก ง	ค่า SAF และ y_1E_1SAF จากต่อมไทรอยด์ไปปอด และจากปอดไป ปอดสำหรับสารรังสีไอโอดีน-131	95
ประวัติผู้เขียน		99

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
2.1	สถิติจำนวนผู้ป่วยโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ของหน่วยงานเวชศาสตร์นิวเคลียร์ ภาควิชารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2550 แยกตามชนิดของเซลล์และตำแหน่งที่เซลล์มะเร็งแพร่กระจายไป	17
3.1	แสดงค่า specific absorbed fraction (g^{-1}) ของต่อมไทรอยด์และปอดที่ได้จาก การศึกษาในหุ่นจำลองคริสตีและแอกเคอร์แมน และหุ่นจำลองหญิงตั้งครรภ์ 3 เดือน 6 เดือนและ 9 เดือนของสตาบิน	41
3.2	ข้อมูลน้ำหนักอวัยวะภายใน ของหุ่นจำลอง คริสตีและแอกเคอร์แมน	42
3.3	ข้อมูลน้ำหนักอวัยวะภายในของหุ่นจำลองหญิงโตเต็มวัย หญิงตั้งครรภ์ 3 เดือน 6 เดือน และ 9 เดือน ของสตาบิน	43
3.4	ชนิดของรังสี พลังงานรังสีขนาดต่าง ๆ ที่เกิดจากการสลายตัวของสารรังสี ไอโอดีน- 131	44
3.5	แสดงน้ำหนักต่อมไทรอยด์และปอดของคนไทย	44
4.1	แสดงข้อมูลผู้ป่วยโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ที่เข้าเกณฑ์ในการศึกษาจำนวน 10 ราย	67
4.2	แสดงความแตกต่างระหว่างค่า S - value จากต่อมไทรอยด์ไปปอดที่คำนวณด้วย มือโดยใช้ข้อมูลของหุ่นจำลองคริสตี - แอกเคอร์แมน- สตาบิน ($S_{(L \leftarrow Thy)}$ Cristy) และค่าที่คำนวณจากโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA	68
4.3	แสดงความแตกต่างระหว่างค่า S - value จากปอดไปปอดที่คำนวณด้วยมือโดย ใช้ข้อมูลของหุ่นจำลองคริสตี - แอกเคอร์แมน-สตาบิน ($S_{(L \leftarrow L)}$ Cristy) และค่าที่ คำนวณจากโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA	69
4.4	แสดงความแตกต่างระหว่างค่า S - value จากต่อมไทรอยด์ไปปอดที่คำนวณด้วย มือโดยใช้ข้อมูลของคนไทย ($S_{(L \leftarrow Thy)}$ Thai) และค่าที่คำนวณด้วยโปรแกรมรังสี คณิต OLINDA	71
4.5	แสดงความแตกต่างระหว่างค่า S - value จากปอดไปปอดที่คำนวณด้วยมือ โดย ใช้ข้อมูลของคนไทย ($S_{(L \leftarrow L)}$ Thai) และค่าที่คำนวณด้วยโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA	72

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
4.6 แสดงค่ามวลปอดของหุ่นจำลองคริสตี้ - แอกเคอร์แมน - สตาบีน มวลปอดของคนไทย ค่าร้อยละความแตกต่างของมวลปอดและค่า S-value ที่ได้จากการคำนวณด้วยมือโดยใช้ข้อมูลมวลปอดทั้งสอง	73
4.7 ปริมาณสารรังสีไอโอดีน-131 ที่ให้กับผู้ป่วย 10 ราย ค่า $\tilde{A}_{(s)}$ ค่าร้อยละของการอัปเดตที่ต่อมาทรอยด์และปอด	74
4.8 แสดงความแตกต่างระหว่างปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด ($\bar{D}_{(L)}$) ของผู้ป่วย 10 ราย ที่คำนวณด้วยมือและโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA โดยใช้ค่า S - value ของหุ่นจำลองคริสตี้-แอกเคอร์แมน-สตาบีน	75
4.9 แสดงความแตกต่างระหว่างปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด ($\bar{D}_{(L)}$) ของผู้ป่วย 10 ราย ที่คำนวณด้วยมือและด้วยโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA โดยใช้ค่า S - value ของคนไทย	77
4.10 แสดงความแตกต่างระหว่างปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด ($\bar{D}_{(L)}$) ในผู้ป่วย 10 ราย ที่คำนวณจากด้วยมือเมื่อใช้ค่า S - value ของหุ่นจำลองคริสตี้ - แอกเคอร์แมน - สตาบีนและ S - value ของคนไทย	78
4.11 แสดงความแตกต่างระหว่างปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอดในผู้ป่วย 10 ราย ที่คำนวณด้วยโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA เมื่อใช้ค่า S - value ของหุ่นจำลองคริสตี้ - แอกเคอร์แมน - สตาบีนและของคนไทย	80

สารบัญภาพ

รูป		หน้า
2.1	กายวิภาคของต่อมไทรอยด์ด้านหน้า แสดงตำแหน่งที่ตั้ง รูปร่าง เส้นเลือดที่เข้ามาเลี้ยงต่อมไทรอยด์ พีรามิดคอลโลป และอวัยวะใกล้เคียง	7
2.2	กายวิภาคของต่อมไทรอยด์ด้านหลัง แสดงตำแหน่งของต่อมพาราไทรอยด์ จำนวน 4 ต่อม ที่อยู่ก่อนไปด้านหลังของกลีบต่อมไทรอยด์ทั้งซ้ายและขวา	8
2.3	กายวิภาคของเส้นเลือดแดง เส้นเลือดดำ และเส้นประสาท ของต่อมไทรอยด์	9
2.4	โครงสร้างของเซลล์ต่อมไทรอยด์ ซึ่งประกอบด้วย แคปซูลของเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน ไทรอยด์ฟอลลิเคิล ซีเซลล์ สารคอลลอยด์ และเส้นเลือดแดงฝอย	10
2.5	สูตรโครงสร้างโมเลกุลของผลผลิตที่ได้จากปฏิกิริยาจับคู่ของโมเลกุลไทโรซีน เป็น ไทรอกซีน (T4) ไตรไอโอโดไทโรนิน (T3) และรีเวอร์สไตรไอโอโดไทโรนิน (rT3)	12
2.6	การหลั่งไทรอยด์ฮอร์โมนของต่อมไทรอยด์ ผ่านขบวนการเอนโดไซโทซิส ฟาโกไซโทซิส และ โปรติโอไลซิส ของไทรอยด์เซลล์	13
2.7	แกนควบคุมการหลั่งไทรอยด์ฮอร์โมน ประกอบด้วย ฮอร์โมนที่อาร์เอช จากไฮโปทาลามัส ฮอร์โมนทีเอสเอช จากต่อมใต้สมองส่วนหน้า และระดับฮอร์โมน ที 3 ที 4 ในเลือด ที่ส่งสัญญาณกลับไปกระตุ้นหรือยับยั้งการหลั่งฮอร์โมน	14
2.8	สถิติผู้ป่วยโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ของโรงพยาบาลมหาสารคามนครเชียงใหม่ 4 ปีซ้อนหลัง (พ.ศ. 2547 – 2550)	15
2.9	การสลายตัวของสารรังสีไอโอดีน-131 ให้รังสีบีตาและรังสีแกมมา หลากหลายพลังงาน เพื่อกลายเป็นธาตุเสถียร ซีโนน-131	20
2.10	แสดงอวัยวะต้นกำเนิดรังสี (source organ) และอวัยวะเป้าหมาย (target organ) จากการใช้ สารเภสัชรังสี I-131 ไอโอดายน์ ^{99m} Tc คอลลอยด์ และ Xe-133 ซาลายน์	23

สารบัญภาพ (ต่อ)

รูป		หน้า
2.11	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกัมมันตภาพรังสีและเวลา	25
2.12	ภาพสแกนสองมิติด้านหน้าและด้านหลังแบบทั้งตัวของผู้ป่วยโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ที่มีการแพร่กระจายของเซลล์มะเร็งไปที่ปอด	27
2.13	ภาพสเปก (SPECT) ของปอด	27
2.14	ภาพสเปก (SPECT) และภาพซีที (CT) ปอดของผู้ป่วยโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ที่มีการแพร่กระจายของเซลล์มะเร็งไปที่ปอด	28
2.15	ภาพเพ็ท (PET) ของก้อนมะเร็งในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน	28
2.16	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพลังงานและอัตราค่านับวัดที่ใช้แก้ค่ารังสีกระเจิง	30
2.17	การดูดกลืนพลังงานรังสีชนิดต่าง ๆ ในเนื้อเยื่อต้นกำเนิดของสารกัมมันตรังสี I-123 C-11 และ C-14	33
3.1	ผลการตรวจสอบแกนสองมิติแบบทั้งตัวของหน่วยเวชศาสตร์นิวเคลียร์ภาควิชารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	37
3.2	ภาพสแกนสองมิติด้านหน้าและด้านหลังแบบทั้งตัวของผู้ป่วยโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ที่มีการแพร่กระจายของเซลล์มะเร็งไปที่ปอดที่เวลา 7 วัน หลังจากได้รับสารรังสีไอโอดีน-131	37
3.3	เครื่องตรวจสเปกแบบสองหัวตรวจ ยี่ห้อ Philips รุ่น SKYLIGHT	38
3.4	โปรแกรมประมวลผลภาพสแกนสองมิติ รุ่น Philips JETstream workspace เวอร์ชัน 3.0	38
3.5	สารรังสีไอโอดีน-131 แบบ point source ปริมาณกัมมันตภาพรังสี 18.5 เมกกะเบคเคอเรล	39
3.6	Cylinder phantom	39
3.7	เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ยี่ห้อ Acer รุ่น aspire 4520 ผลิตโดยบริษัท Acer	40
3.8	โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft office Excel เวอร์ชัน 2003	45
3.9	หน้าหลักของโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA / EXM ของ Vanderbilt University ประเทศสหรัฐอเมริกา	46

สารบัญภาพ (ต่อ)

รูป		หน้า
3.10	ภาพแสดง ROI ของปอด ต่อมไทรอยด์ และ background และการวัดความยาวของ ROI ปอดและต่อมไทรอยด์	49
3.11	ตำแหน่ง point source ใน cylinder phantom ปอด	52
3.12	ตำแหน่งหัววัดรังสีที่วางบนขอบของ cylinder phantom ปอด	52
3.13	หน้าจอเครื่อง SPECT แสดงตำแหน่งของหัววัดรังสีในการวัด point source ใน cylinder phantom ปอด	53
3.14	ภาพแสดง ROI ของ point source และ background ในการทดลองหาค่า C เพื่อเปรียบเทียบระบบ	53
3.15	แสดงการป้อนข้อมูล ค่าร้อยละของการอัปเดตและค่า T_{eff} ของปอดลงในโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA	62
3.16	แสดงค่าปริมาณรังสีดูดกลืนที่ได้จากการคำนวณด้วยโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA	63
3.17	แสดงค่ามวลของอวัยวะภายในโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA ที่สามารถเปลี่ยนแปลงค่ามวลของอวัยวะต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของผู้ใช้งาน	63
4.1	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่า S-value จากต่อมไทรอยด์ไปปอด จากการคำนวณด้วยมือและโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA โดยใช้ฐานข้อมูลรังสีของหุ่นจำลองคริสตี้-แอกเคอร์แมน-สตาบีน ($S_{(L \leftarrow Thy) Cristy}$)	70
4.2	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่า S-value จากปอดไปปอด จากการคำนวณด้วยมือและโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA โดยใช้ฐานข้อมูลรังสีของหุ่นจำลองคริสตี้-แอกเคอร์แมน-สตาบีน ($S_{(L \leftarrow L) Cristy}$)	70
4.3	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด ($\bar{D}_{(L)}$) ที่คำนวณด้วยมือและโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA โดยใช้ค่า S - value ของหุ่นจำลองคริสตี้-แอกเคอร์แมน - สตาบีน	76
4.4	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด ($\bar{D}_{(L)}$) ที่คำนวณด้วยมือและโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA โดยใช้ค่า S - value ของคนไทย	77

สารบัญภาพ (ต่อ)

รูป		หน้า
4.5	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ค่าปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด ($\bar{D}_{(L)}$) ที่คำนวณด้วยมือเมื่อใช้ค่า S-value ของหุ่นจำลอง คริสตี้ - แอกเคอร์แมน - สตาบินและของคนไทย	79
4.6	กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ค่าปริมาณรังสีดูดกลืนที่ปอด ($\bar{D}_{(L)}$) ที่คำนวณด้วยโปรแกรมรังสีคณิต OLINDA เมื่อใช้ค่า S-value ของหุ่นจำลองคริสตี้ - แอกเคอร์แมน - สตาบินและของคนไทย	80

อักษรย่อและสัญลักษณ์

A	activity (กัมมันตภาพรังสี)
A_0	administered activity
$\tilde{A} (s)$	cumulated activity ในอวัยวะต้นกำเนิดรังสี
Bq	Becquerel (เบคเคอเวล)
Bg	Background activity (กัมมันตภาพรังสีพื้นหลัง)
C	Source calibration factor (ค่าปรับเทียบอัตรานับวัดกัมมันตรังสีต่อหน่วย ความแรงแรงรังสี)
Ci	Curie (คูรี)
C_{LS}	Counts within the lower scatter window
cpm	count per minute
cps	count per second
cGy	Centigray (เซนติเกรย์)
cm	Centimeter (เซนติเมตร)
C_{pp}	Total counts within the photo peak window
CT	computed tomography (เอกซเรย์คอมพิวเตอร์)
C_T	Counts true
C_{US}	Counts within the upper scatter window
C_A	count in anterior
C_P	count in posterior
D	absorbed dose (ปริมาณรังสีดูดกลืน)
d	day
DFs	dose conversion factor

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

2D	2 dimension
3D	3 dimension
DIT	diiodotyrosine
F_s	scaling factor
GBq	Gigabecquerel (กิกกะเบกเคอเรล)
Gy	Gray (เกรย์)
H ₂ O ₂	hydrogen peroxide
hr	hour (ชั่วโมง)
I-131	Iodine-131
I_A	count rate in anterior
I_P	count rate in posterior
ICRP	International Commission on Radiological Protection
J/kg	Joule per kilogram
keV	Kiloelectron Volt (กิโลอิเล็กตรอนโวลต์)
KClO ₄	Potassium perchlorate
λ_{eff}	effective decay constant (ค่าคงที่การสลายตัวยังผล)
μ_e	effective linear attenuation coefficient (สัมประสิทธิ์การทอนเชิงเส้น)
m	mass (มวล)
MIT	monoiodotyrosine
MBq	megabecquerel (เมกกะเบกเคอเรล)
mCi	millicurie (มิลลิวรี)
MeV	Megaelectron Volt (เมกกะอิเล็กตรอนโวลต์)
mGy	milligray (มิลลิเกรย์)
MIRD	Medical Internal Radiation Dosimetry

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

MCNP4b	Monte Carlo Neutral Particle version 4b
PET	Positron emission tomography
ROI	region of interest
rT3	reversed triiodothyronine
S	source organ (อวัยวะต้นกำเนิดรังสี)
$S_{(T \leftarrow S)}$	the mean dose per unit cumulated activity (<i>S - value</i>)
SCN ⁻	Sulfer thiocyanate
sec	second (วินาที)
SPECT	Single photon emission computed tomography
SAF	Specific absorbed fraction
T	target organ (อวัยวะเป้าหมาย)
<i>t</i>	time(เวลา)
T ₄	thyroxine หรือ tetraiodothyronine
T ₃	triiodothyronine
<i>T_b</i>	biological half - life (ครึ่งชีวิตทางชีวภาพของสารกัมมันตรังสี)
TcO ₄	Technetium pertechnetate
Tc-99m	Technetium-99m
<i>T_{eff}</i>	effective half-life (ครึ่งชีวิตยังผล)
<i>T_p</i>	physical half – life (ครึ่งชีวิตทางกายภาพของสารกัมมันตรังสี)
TRH	thyrotropin releasing hormone
TSH	thyroid stimulating hormone
TPO	thyroperoxidase
WBS	whole body scan
ϕ	absorbed fraction